
RECENZJE I OMÓWIENIA

RADOSŁAW SKRYCKI

ORCID: 0000-0002-6710-4774

Uniwersytet Szczeciński

radoslaw.skrycki@op.pl

Eckhard Jäger, *Robert Geissler (1819–1893). Ein Zeichner von 2000 Veduten. Biographie und Ouvrekatalog*, Verlag Rockstuhl, Bad Lagensalza 2021, ss. 192, 74 ilustr.

Eckhard Jäger znany jest polskiemu czytelnikowi przede wszystkim jako autor prac dotyczących dawnej kartografii Prus Królewskich i Książęcych oraz Rugii¹. W ostatnich latach jednak coraz więcej uwagi poświęca nie syntezom poszczególnych krain historycznych, ale osobom – kartografom i wydawcom. Jego ostatnie prace dotyczyły kartografa i rytownika Karla Kolbego² oraz miedziorytnika i wydawcy Georga Schreibera³. To bardzo ważny dorobek, popularyzujący zarówno postacie najbardziej znanych, jak i niemal zupełnie niefunkcjonujących w obiegu naukowym kartografów. Tym razem mamy jednak do czynienia z monografią poświęconą innemu aspektowi zainteresowań E. Jägera – ikonografii.

¹ Echar Jäger. *Prussia-Karten 1542-1810*. A.H. Konrad. Weipßenhorn 1982; tenże: *Die Insel Rügen auf alten Karten. Vier Jahrhunderte Kartografiegeschichte 1532-1885*. Husum Druck- und Verlagsgesellschaft. Husum 2014.

² Tenże, *Der Kupferstecher Karl Kolbe (1777-1842) und seine Rundkarten. Ein Berliner Künstlerleben im Biedermeier zwischen Goldmedaille und Pistolenkugel*. Verlag Rockstuhl. Bad Lagensalza 2018.

³ Tenże, *Johann George Schreiber (1676 – 1750). Kupferstecher und Atlasverleger in Leipzig*. Verlag Rockstuhl. Bad Lagensalza 2019.

Postać Roberta Geisslera (1819–1893) to przykład niezwykle utalentowanego i płodnego dokumentalisty, którego prace – przede wszystkim w formie drzeworytów sztorcowych i litografii – publikowane były w periodykach oraz w albumach tematycznych w drugiej połowie XIX wieku. Część z nich dotyczyła ziem polskich, historycznych i współczesnych.

Geissler urodził się 7 lutego 1819 roku w Getyndze, zmarł 7 października 1893 roku w Gross Schleen k. Getyngi. Tutaj skończył gimnazjum, a następnie studiował w Akademii Sztuki w Kassel, potem w Getyndze i Heidelbergu. Początkowo zajmował się malowaniem na porcelanie. W 1858 roku na litografii przedstawiającej rynek w rodzinnym mieście po raz pierwszy sygnował się stopniem doktora. W 1846 roku ożenił się, miał czwórkę dzieci. Wiele podróżował z rodziną, głównie po północnych Niemczech (Hanower, Brema, Hamburg) i innych regionach ówczesnych Niemiec. Efektem tych podróży, jak wylicza E. Jäger, było ok. 2000 grafik publikowanych w różnych technikach graficznych, ale także dzieł malarskich i portretów.

Omawiana monografia wydana została w sposób pozwalający dobrze zorientować się w jakości i rozmachu twórczości Geisslera. Format książki i liczne, czytelne, częściowo barwne ilustracje dają dobry wgląd w twórczość artysty, specjalizującego się głównie w wedytach, czyli widokach miast i ich fragmentów (choć był autorem także winięć prasowych czy scen rodzajowych).

Książka składa się z dwóch głównych części zamkniętych wykazem skrótów, zestawieniem najważniejszych dat, bibliografią, wykazem ilustracji i, niezwykle cennymi wykazami: artystów, drukarzy i wydawców oraz miejscowości, które Geissler sportretował (niestety, w tym ostatnim przypadku bez odniesienia do pozycji katalogowej, co może utrudnić identyfikację).

Pierwsza część (*Biographische Daten*) poświęcona jest biografii artysty, przedstawionej na szerokim tle ówczesnego życia artystycznego w Niemczech. Autor omawia kolejne etapy twórczości bohatera, jego podróże oraz ikonograficzne efekty tychże. Ta część zakończona jest dodatkiem zawierającym 49 listów Geisslera (ostatni, 50, z 1893 r. adresowany jest do wdowy po nim, nadawcą był niejaki J.F. Bruns, a korespondencja dotyczyła przyznania wdowie stałej pensji), wysyłanych w latach 1856–1891, głównie do redakcji rozmaitych czasopism oraz ludzi nauki. Znakomicie oddaje to krąg towarzyski artysty oraz charakteryzuje jego kontakty zawodowe.

Druga część to ułożony alfabetycznie katalog dzieł (wg nazwy miejscowości: *Städtealben, Handzeichnungen, Litographien, Holzstiche*) oraz „pozostałych”

prac graficznych (*Weitere graphische Arbeiten von Robert Geissler*). Autor wyodrębni 505 numerowanych pozycji (przy czym część z nich obejmuje po kilka widoków – albumy) oraz 6 nienumerowanych w części dotyczącej prac „pozostałych” (obszerniejszych dzieł, w których Geissler był współtwórcą ilustracji). Każda z owych 505 pozycji opisana jest pełnym tytułem, miejscem, czasem wydania i nazwiskiem wydawcy oraz techniką wykonania. Jeżeli dany widok miał różne warianty (np. zmieniony tytuł lub sygnaturę), również zostało to przez autora odnotowane. Dzięki temu możliwa jest identyfikacja poszczególnych prac a także ich zależność od pierwowzoru. Dla zainteresowanych technikami graficznymi i historią druku ilustracyjnego ciekawym uzupełnieniem jest pokazanie, w jaki sposób wyglądał rysunek a następnie wykonany na jego podstawie drzeworyt (poz. 212 i 213).

Wielką wartością pracy jest oparcie jej na szerokiej kwerendzie archiwalnej, przy czym dotyczy to zarówno części biograficznej (same listy pochodzą z instytucji aż w 8 miejscowościach: Berlinie, Dortmundzie, Getyndze, Kilonii, Lipsku, Marbach, Monachium i Weimarze) jak i katalogu. W tym drugim przypadku zapewne dużym ułatwieniem dla autora była jego wieloletnia praca w antykwaracie w Lüneburgu, który specjalizował się w kartografii i grafice dotyczącej dawnych niemieckich ziem na wschodzie.

Spośród owych 505 pozycji część dotyczy także miejscowości znajdujących się obecnie w granicach Polski. Warto je tu wymienić, bowiem nie wszystkie mogą być znane polskiemu odbiorcy. Część z nich została w książce zreprodukowana:

- Brzeg (poz. 91) – album litograficzny z ok. 1875 roku, zawiera 8 tablic (zawiera: most na Odrze z zamkiem, ogólny widok promenady, ratusz, rynek (*Paradeplatz*) z teatrem, rynek (*Paradeplatz*) z hotelem *Deutsches Haus*, ul. Poczdamska (*Bahnhofstrasse*), kościół jezuitów i gimnazjum katolickie, kościół ewangelicki, kolegiata, koszary artyleryjskie, gimnazjum ewangelickie, część nowomiejska),
- Głogów (poz. 158) – album litograficzny z ok. 1872 roku, zawiera 12 tablic,
- Głogów (poz. 159) – litografia z ok. 1870 roku,
- Gubin (poz. 180) – album z ok. 1870 roku; autor zna go jedynie z literatury, nie podaje liczby tablic i techniki wykonania,
- Kostrzyn (poz. 299) – album litograficzny z okresu po 1869 roku; zawiera 10 tablic (brak danych co do zawartości),

- Krosno Odrzańskie (poz. 107 i 108) – dwa drzeworyty, przedstawiające skutki burzy (w tym zawalenie się wieży kościelnej), 1886,
- Nysa (poz. 341 i 342) – dwa albumy litograficzne z ok. 1870 i ok. 1872 roku, zawierające 8 i 15 tablic, częściowo wspólnych (album wcześniejszy: widok ogólny, rynek, gimnazjum i kościół jezuitów, odwach, kościół parafialny, budynek władz rejencji i komendantura wojskowa, szkoła dla kadetów (*Kriegsschule*), szkoła realna i dawny kościół bożogrobowców (*Kreuzkirche*); w albumie późniejszym dodatkowo: kościół św. Michała (? *Michaeliskirche*), nowy most odrzański, sąd, teatr (*Lobetheater*), nowe koszary piechoty, szpital, budynek stanów śląskich (? *Staendehaus*),
- Poznań (poz. 380 i 381) – album litograficzny z ok. 1872 roku, zawierający 18 tablic, wydany w dwóch wersjach językowych (polskiej i niemieckiej) (ratusz, stary rynek, budynek rejencji, katedra, kościół św. Pawła, kościół garnizonowy, szkoła realna, ulica „Wilhelmowska”, arsenał artyleryjski, pl. Bernardyński, Hotel Rzym, Biblioteka Raczyńskich, komendantura i pomnik bitwy pod Nachodem, kościół św. Marii Magdaleny, kościół karmelitów, bazar i ul. Nowa, most chwaliszewski i kościół św. Krzyża, sąd apelacyjny),
- Szczecin (poz. 439) – album litograficzny z lat 1869 i 1872, dwie różne serie po 12 tablic (pierwsza seria: dziedziniec zamku, teatr, most kolejowy, nabrzeże, widok z mostu Długiego, ul. Zbożowa, katedra, Rynek Sienny, piwnica w ratuszu, giełda, dzisiejsza ul. Wyszyńskiego, nieistniejąca ul. Kohlmarkt; druga seria: Brama Królewska, pomnik Fryderyka II, gimnazjum, dzisiejszy pl. Batorego, dzisiejsza ul. Niepodległości, odwach z Bramą Berlińską, ogrody łąży, nowe kasyno, szkoła Fryderyka Wilhelma, koszary artyleryjskie, dzisiejszy pl. Orła Białego, dzisiejsza al. 3 Maja),
- Szczecin (poz. 440) – drzeworyt przedstawiający stocznię „Vulcan” z 1882 roku,
- Wrocław (poz. 90) – album litograficzny z ok. 1870 roku, zawiera 30 tablic (katedra (dwukrotnie), ratusz (dwukrotnie), kościół św. Michała, kościół św. Krzyża, kościół św. Marii Magdaleny, kościół św. Elżbiety, kościół na Piasku, dzisiejszy pl. Kościuszki, budynek rady miasta (? *Stadthaus*), sąd, pałac Henckla, ul. Świdnicka, synagoga, dworzec kolejowy, Wzgórze Partyzantów (dwukrotnie), budynek rejencji, Plac Solny, uniwersytet, pałac królewski, teatr miejski, teatr Lobego, giełda, budynek Stanów Śląskich, szpital, koszary kirasjerów, nowe koszary piechoty, nowy most na Odrze),

- Zgorzelec (poz. 160) – album z ok. 1870 roku, zawierający 8 tablic (w tym wypadku autor nie podaje techniki wykonania, można założyć, że jest to litografia).

Cytowanie

Radosław Skrycki, „Eckhard Jäger, «Robert Geissler (1819–1893). Ein Zeichner von 2000 Veduten. Biographie und Ouvrekatalog», Verlag Rockstuhl, Bad Lagensalza 2021”, *Przegląd Zachodniopomorski* 36 (2021), 65: 463–467, DOI: 10.18276/pz.2021.36-20.